

Міністерство освіти і науки України
Загальноуніверситетська кафедра світової літератури
та культури імені проф. О. Мішукова
Херсонського державного університету
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Інститут неофілології Поморської Академії у Слупську
Академічний ліцей імені О.В. Мішукова
при ХДУ Херсонської міської ради

100 років
ХЕРСОНЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ
УНІВЕРСИТЕТУ

Міжнародна наукова конференція

МІФ У ХУДОЖНІЙ СВІДОМОСТІ ТА КУЛЬТУРІ ХХ СТ.

*II Мішуковські
читання*

13-14 жовтня 2017 року

УДК 292:[82+008]«19»(063)
ББК 83.3.6+71.1я43
М 68

Редакційна колегія

Белехова Л. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської мови та методики її викладання Херсонського державного університету;

Бондарева О. – доктор філологічних наук, професор, директор Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка;

Заболотська О. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови та методики її викладання Херсонського державного університету;

Львінська Н. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри світової літератури та культури імені проф. О. Мішукова Херсонського державного університету;

Кеба О. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри германських мов і зарубіжної літератури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Корнієнко О. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри російської та зарубіжної літератури Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова;

Погребна В. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри журналістики Запорізького національного технічного університету;

Ройтер Т. – доктор філологічних наук, професор Інституту славістики Альпен-Адрія університету (Клагенфурт, Австрія);

Силантєва В. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри зарубіжної літератури Одеського національного університету імені І.І. Мечникова;

Степанова Г. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології та перекладу Університету імені Альфреда Нобеля.

Відповідальний за випуск:

Львінська Н. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри світової літератури та культури імені проф. О. Мішукова Херсонського державного університету.

Міф у художній свідомості та культурі ХХ ст. (II Мішуківські читання): матеріали Міжнародної наукової конференції, м. Херсон, 13-14 жовтня 2017 р. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2017. – 200 с.

ISBN 978-966-916-354-7

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на Міжнародну наукову конференцію «Міф у художній свідомості та культурі ХХ ст.» (II Мішуківські читання), яка відбулась на базі кафедри світової літератури та культури імені проф. О. Мішукова Херсонського державного університету 13-14 жовтня 2017 р.

УДК 292:[82+008]«19»(063)
ББК 83.3.6+71.1я43

ISBN 978-966-916-354-7

© Херсонський державний університет, 2017
© Оформлення Видавничий дім «Гельветика», 2017

Висновки. Міфосфера роману «Скандал в імператорському семействі» В. Чермериса не вичерпується проаналізованими міфологемами. Утім, навіть із цієї невеликої кількості розглянутих епізодів можна зробити висновок, що при написанні історико-біографічної прози автори не завжди дотримуються чітких директив правдивості й достовірності зображуваного. У цьому конкретному випадку немає підстав уважати міфологізацію біографії Овідія лише примхою письменника. Більш вірогідним видається припущення, що це специфіка предмета так вплинула на спосіб художнього моделювання.

Література

1. Гаспаров М. Л. Греческая и римская литература / в. н. э. / М. Л. Гаспаров // История всемирной литературы: в 9 т. / [гл. ред. Г. П. Бердников]. – М.: «Наука», 1983. – Т. 1: Литература Древнего мира / [отв. ред. И. С. Брагинский]. – Гл. 7. – С. 467–485.
2. Подосинов А. В. Произведения Овидия как источник по истории Восточной Европы и Закавказья: [тексты, перевод, комментарий / под ред. В. Т. Пашуто, В. Л. Янина] / Александр Васильевич Подосинов. – М.: Наука, 1985. – 287 с. – (Серия «Древнейшие источники по истории народов СССР»).
3. Публій Овідій Назон. Любовні елегії; Мистецтво кохання; Скорботні елегії / Публій Овідій Назон; [пер. з латини А. Содомори; передм. та комент. А. Содомори]. – К.: Основи, 1999. – 299 с.
4. Чермерис В. Л. Скандал в імператорському семействі: [історичний роман] / Валентин Лукич Чермерис. – К.: Рад. письменник, 1988. – 415 с.
5. Malouf D. An Imaginary Life: [a novel] / David Malouf. – New York: George Braziller, 1978. – 154 p.

Шостак О.Г.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов і прикладної лінгвістики
Національного авіаційного університету*

МІФ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ КОРИННИХ НАРОДІВ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ

3. Бауман назвав ідентичність призмою, крізь яку розглядаються найважливіші питання сучасності. Таке явище як глобалізація змушує переосмислити уявлення про культурну ідентичність шляхом породження нових форм взаємозв'язку і взаємодії народів і суспільств. Культурна глобалізація впливає на ідентичність, відкриваючи шляхи до сукупних ідентичностей. Під впливом процесу глобалізації відбувається і зміна ідентифікованих маркерів. Дванна Лінн Робертсон, переконана, що говорити про національну ідентичність корінних народів неможливо без глибокого розуміння національної культури і міфології [10]. Її підтримує інший представник цього народу Грег Вомак у кон-

центральній роботі «Червоний на червоному». Навіть сама назва цієї роботи відсилає читача до традицій корінного суспільного устрою народу крік.

З академічної точки зору, найбільшу важливість на сьогоднішній момент має етнічна ідентичність, котра виступає системоутворюючою основою цілісності багатьох народів і соціальних груп. Цей вид ідентичності спирається на культурний фундамент і зумовлює усе соціально значуще розмаїття членів даної групи. На переконання Є.Бистрицького, культурна ідентичність визначає «форму самосвідомості як умову збереження (тотожності) автентичності особи, що усвідомлює світ та себе. Без приналежності до будь-якої культури, у кінцевому рахунку – до етнонаціональної культури тієї чи іншої спільноти, акт свідомого самовіднесення (афіціювання самого себе) – дія самосвідомості – не є можливою» [1, с. 14]. Культурна ідентичність відіграє трансцендентальне значення «через вічне повернення того самого», віднесення себе до культурно-смыслових джерел в акті виконання автентичності людська особистість отримує можливість бути суб'єктом, Я» [1, с. 14]. Таким чином культурна ідентичність пояснює національну ідентичність як сукупність етнокультурних чинників. Сформованих у наслідок тривалого історичного процесу, у якому ключовими чинниками виступають єдина мова, спільні традиції і релігія. Саме завдяки спільній спадщині, що становить неповторну національну культуру нації, індивіди, що вважають себе її частиною спроможні дізнатися про своє справжнє місце у сучасності. Дослідники наголошують на тому, що культура корінних американців, подібно до культури будь-якої іншої нації, постійно змінюється у відповідності до історичного моменту. Т.Кінг підкреслює, що «корінна культура є живим і мінливим явищем» [7, с. 37].

Алекс Вайт Плам (Alex White Plum) у 1993 р. пояснював, що його народ лакота мав контакти з білими протягом тільки 163 років, а це надзвичайно малий термін. «Цілі століття займає процес розвитку форм правління, винайдення нових життєвих устроїв. Ми досі не знайшли ритуалу пробачення для діянь білої людини. У нас є церемонія у якій ми пробачаємо ворожі племена, Токакла (Tokaklah), але вона з'явилася після мільйонів років життя поруч. Тому я й кажу, що 163 роки – це як помах вій, дуже короткий час. І ми досі не пристосувалися до цього способу життя, тому і не винайшли ритуалу, у якому би пробачили все те, що накоїла біла людина. Вона не може просто так прийти і вибачитися. Спочатку ми маємо «виртерти сльози наших націй» [6, с. 5].

Д. Робертсон пише, що «індіанськість характеризується як культурна компетентність особистості, котра ідентифікує себе як американський індіанець. Культурна компетентність включає у себе знання племінної мови, традицій, спільної історії, глибокий досвід у племінних традицій та церемоній» [10, с. 6]. Культура кожного суспільства виступає всеохоплюючим простором існування індивіда, об'єднуючи у собі усі сторони і форми як нематеріального буття – вірування, ідеї, цінності, так і матеріальні творіння – об'єкти, символи і технології, що втілюють у собі суть культури. Корінні жителі континенту мали надзвичайно складну філософську систему уявлень про оточуючий світ, «через об'єкти фізичного світу і його структур, систем часто важко зрозумілих для

європейського мислення. Дух і матерія були просто різними вимірами єдиної реальності» [8, с. 23].

Е. Еріксон, А. Маслоу, Г. Мюррей, Е. Сміт, Е. Фромм писали про потребу будь-якої людини належати до конкретної соціальної групи, відчувати себе її частиною та усвідомлювати власну єдність із її представниками. Ця потреба виражається у засвоєнні людиною поведінкового коду бажаної групи. У цьому коді закріплені базові культурні коди спільноти, засвоєння яких допомагають у процесі ідентифікації члена спільноти. Крістофер Джокс пише про те, що корінні індіанці не уявляють так званого «релігійного знання» без зв'язку із іншими сферами життя, такими як економіка й політика. «Не існує іншого знання ніж того, із якого ми походимо, так само як не існує іншого життя, котре не було б пов'язане із сучасною політикою чи історичними подіями» [5, с. 425].

Від моменту висадки на американський континент білі намагалися «апропріювати» корінних жителів із реаліями вже відомих їм культур. Так висувалися думки про те, що індіанці були занесеними морем потомками фінікійців або китайців, єгиптян або одним із втрачених колін Ізраїля. Проте для самих корінних американців це питання ніколи не поставало. Існувала незлічenna кількість оповідей про створення світу і людей, ці історії варіювалися від регіону до регіону. Подібно до Біблії, ці розповіді були основою духовних вірувань.

Серед народу неж перс існувала розповідь про правічні часи, коли світ був населений виключно представниками тваринного світу, які могли говорити і мали людські риси характеру. У одній із водойм мешкав жорстокий монстр, що тримав інші істоти у страху, час від часу поглинаючи когось. Нарешті сміливий Койот, культурний герой племені, стрибнув на монстра і вбив його, проткнувши серце кремінним списом, розкришив тіло на мілкі шматочки і створив кожне плем'я із окремих частин тіла. Проте, кожний народ, переповідаючи, що історію претендує бути створеним із серця або крові монстра, що дозволяє їм претендувати на володіння найбільшими чеснотами. Ключовим моментом у цивілізаційній парадигмі є релігія. Це твердження цілком впливає із постулатів Тойнбі, котрий переконаний, що релігія є тією основою, згідно з якою розвивається тип цивілізації. Якщо за якоїсь обставини та чи та цивілізація не виживе, лише релігія спроможна її відродити. У цьому також переконана літературознавець Бріана Берк, котра вважає, що збереження племенної релігії дає можливість говорити про збереження племенної ідентичності і навпаки, що у той час, як «корінні общини борються за вітальність своїх релігійних переконань серед молоді, мейнстримна поп-культура перекручує ці переконання, щоб змусити молодь соромитися власного походження» [3, с. 8]. Дослідниця пише про те, що профанація релігії веде до святотатства, а воно, у свою чергу, до деградації церемоніальних практик. Н.Скотт Момадей проголошує святотатство найбільшим ворогом корінної ідентичності, «крадіжкою священних основ» [9, с. 76]. Резидентські школи, що забирали дітей із рідних домівок на більшу частину року робили неможливим передачу багатьох священних знань, бо як пояснює Т.Кінг, існує особливе місце і час для передачі знань. «Деякі оповідки можна переповідати будь-коли й будь-де. Та більшість розповідається лише зимою, коли сніг лежить на землі або під час священних

церемоній чи особливих календарних днів. Деякі знання можуть бути передані лише конкретною особою або тільки однією сім'єю. Тому, коли історії корінних народів стали з'являтися друком, виникла загроза зруйнувати їх священні основи, оскільки вони були відірвані від часового і просторового контексту» [7, с. 153-154].

Змістовні елементи самообразу особи залежать від культурного середовища і впливають на його формування. Самотворення індивіда є водночас творенням притаманної для нього культурної поведінки, стилю мовлення, наративних особливостей і морального реагування». Т.Кінг переконаний, що «наші історії складають основу нас самих» [7, с. 32]. А Дж. Візенор говорить про те, що «неможливо зрозуміти оточуючий світ не розповівши про нього історію. Немає іншого центру світу як розповідь про цей світ» [4, с. 156]. У пустельних регіонах південного заходу народи зуні, хопі й пуебло, нащадки цивілізації анасазі, мають надзвичайно багатий духовний спадок. Їх священні історії розповідають про появу людей на землі через священну нору, відому під назвою «сіпапу», у деяких випадках цей отвір знаходився у священному озері і поєднаний із підземними водами. Найчастіше історії про створення світу ілюструють тісний зв'язок між людьми і всесвітом. Творець, Володар Життя, Великий Дух, Велика Тасмниця або Вакан Танка, який би термін не використовувався для позначення верховної сили, вдихнув життя у людей, поєднавши їхній дух із усім оточуючим середовищем. Особливе значення у космології корінних народів займає постулат про єдність минулого, теперішнього і майбутнього часу у священному колі життя.. Їх космогонія базується на вірі у «особливі фізіологічні лінії на землі, де існує «духовна присутність», де з'являється сам Творець, ці місця, речі або навіть живі істоти є джерелом сили або навіть «воротами» у духовний світ. «Усе, що робить Верховна Сила, вона робить у вигляді кола. Небо і Земля – є круглими наче м'яч, так само як і зорі. Вітер виявляє свою найбільшу силу у вихрі, пташині гнізда виготовлені у вигляді кола. Сонце підіймається по небу по колу, так само як і Місяць; і обидва вони круглі. Життя людини також є колом – від дитинства до дитинства»⁴. [8, с. 26]. Т. Кінг пише про те, що «у світі пуебло, добро і зло не є розрізненими явищами, а радше притоками тієї самої ріки» [7, с. 109]. Релігійна ідентичність є визначенням способом орієнтуватися у сучасному світі, це спосіб усвідомити і виокремити свої духовні орієнтації та співвіднести їх із загальним контекстом духовності. На відміну від культурної ідентичності, котра формується базуючись на єдності міфів, символів, традицій та цінностей, релігійна ідентичність формується на основі психологічного чинника, в його основу покладено міжособистісне спілкування. Так Гвендолін Бенавеї переконує, що світогляд її народу (аніші-наабе) не дає місця для так званого «конструювання ідентичності» або навіть для свободи волі. Наше походження визначається міфами творіння. Відповідальність людини розподіляється у відповідності до її кланової приналежності, обумовлена власним іменем людини і церемоніями, у яких вона бере участь, цим пояснюється і гендерна ідентичність. Наш дух обирає сім'ю у якій йому

⁴ Багато корінних народів вірили у перевтілення людських душ.

потрібно народитися. Ми приходимо на цю землю із духовного світу заради виконання конкретного обов'язку» [2, с. 113].

Згідно із священною історією так званих п'яти цивілізованих націй, сучасний світ був створений за допомогою об'єднаних зусиль Жінки, що впала із Неба, близнят, що вона їх народила і морських тварин. Жінка спустилася із верхнього, більш древнього світу, але її цікавість призвела до того, що вона викопала величезну яму і впала у наш світ із верхнього світу. На той момент наш світ складався із суцільної води, у якій плавали морські істоти. Оскільки жінка не дуже добре плавала, її помістили на спину черепахи. Але жінка була вагітна і їй потрібно було більше місця. Тому, вона запропонувала звірям знайти для неї кавалок гряди, але жодна з тварин не знала, що вона має на увазі. Але вони погодилися пірнати по черзі, сподіваючись знайти для неї мул. Пірнаючи по черзі, тварини прагли дістатися дна великої води, але це вдалося зробити тільки видрі. Жінка взяла мул, поклала на панцир черепахи і почала співати і танцювати, а з нею і всі тварини. Грудка багноки почала рости і перетворилася у новий світ, що частково складався із суші, а частково із води. «Це був гарний трюк, – сказали морські тварини, – але не всім тепер вистачає місця у воді. Комусь із нас доведеться підти жити на землю». Та поки вони це вирішували, Жінка народила близнят, хлопчика і дівчинку, одна дитина була темна, інша світла, одна правою, інша – лівою [7, с. 18]. Праворука дитина розривняла усю землю, а ліворука – почала гупати ніжками і так були створені гори. Та дитина, що володіла краще правою рукою створила прямі ріки, створила ліси, прямі, як просіки. Але дитині із домінуючою лівою рукою це видалось нудним, тому вона скривила всі прямі лінії у лісах і створила водоспади на ріках. Праща створила літо, троянди, дерева з плодами і сонячне світло, а ліворука – зиму, колючки і тінь. І під кінець – праша створила жінку, а лівша – чоловіка. Жінка із близнятами і звірі оглянули створений світ і вирішили, що він – прекрасний [7, с. 18].

Культурна ідентифікація суспільства тісно переплетена із панівною релігією. Порівнюючи дві релігійні парадигми, що нині формують культурну і релігійну ідентичність корінних жителів Т.Кінг пише про те, що у той час як Книга Буття «створює особливий всесвіт, що управляється декількома ієрархіями – Богом, людьми, тваринами, рослинами, що возвеличе закон, порядок и хороше управління, у той час як у історіях про творіння корінних народів, всесвіт управляється низкою спільних зусиль – Жінка, що впала з Неба, її діти-близнюки, тварини, люди – усі вони беруть рівну участь, щоб підтримати рівновагу і рівність» [7, с. 23-24]. У християнській традиції уся сила сконцентрована в руках єдиного божества, всемогутнього, присутнього всюди і всезнаючого, всесвіт створюється його думкою і діями і тільки через це стає видимим і існуючим, у той час як у історіях корінних американців божества постають як істоти із обмеженою силою і тому акт створення світу і відповідальність за цю дію вони розділяють з іншими істотами. «У Книзі Буття ми розпочинаємо з ідеального світу та після падіння під час якого ми здобуємо знання, ми втрачаємо гармонію і безпеку саду і є виштовхнутими у хаотичний світ жорстоких красвидів і небезпечних тіней. У корінній історії ми розпочинаємо з води і гряди» [7, с. 23-24].

зі⁵, але через добрі діяння Жінки, що впала з Неба, її близнюків і тварин поступово перетворюється із безформного невиразного світу до світу із різноманітними формами, складного і досконалого. І нарешті пост-садовий світ, що ми успадкували повністю просякнутий військовим духом, світ постійної війни – Бог проти диявола, люди проти стихій, або якщо вірно висловитися – це світ постійної конкуренції. Наша ж історія творіння говорить про мирний світ, основна турбота у якому полягає не у боротьбі добра із злом, а у підтриманні міцної рівноваги» [7, с. 24].

Література

1. Бистрицький Є. Збентежена чи збурена ідентичність: вступ / Євген Бистрицький// Донкіс Л. Збентежена ідентичність і сучасний світ: [Пер. з англ. О. Буценко]. – К.:Факт, 2010. –С. 6-14.
2. Benaway, Gwendolywn. Ahkii: A Woman is a Sovereign Land // Transmotion. – 2017. – Vol.3. #1. – P.109-138.
3. Burke, Brianna. On Sacred Ground: Medicine People in Native American Fiction (2011): [Електронний ресурс]/ Dissertation Paper. – 157p. – Режим доступу: http://scholarwork.umass.edu/open_access_dissertations.
4. Coltelli, Laura. Winged Words: American Indian Writers Speak. – Lincoln: U of Nebraska Press, 1990. – 320 p.
5. Jocks, Christopher Ronwaniente. Spirituality for Sale: Sacred Knowledge in the Consumer Age// American Indian Quarterly. – 1996.– Vol.20. No.3/4. – P.415-431.
6. Josephy, Alvin M. Jr. 500 Nations. An Illustrated History of North American Indians. – New York : Gramercy Books, 1994. – 468p.
7. King, Thomas. The Inconvenient Indian. A Curious Account of Native People in North America. – Anchor Canada, 2013. – 314p.
8. Macdonald, Andrew; Macdonald, Gina; Sheridan, Mary Ann. Shape-shifting Images of Native Americans in Recent Popular Fiction. – Westport-London: Greenwood Press, 2000. – 338p.
9. Momaday, N.Scott. The Man Made of Words. – St.Martin's Griffin, 1998. – 224p.
10. Robertson, Dwanna L Navigating Indigenous Identity (2013): [Електронний ресурс]/ Dissertation Paper. – 183p. – Режим доступу: http://scholarwork.umass.edu/open_access_dissertations.

---

⁵ Кінг говорить про історію створення світу черокі.